

Kolme metropoli-
aluetta muuttoliikkeen
suurimmat hyötyjät

AIVOVIENTI VAUHDITTA keskittymis- kehitystä

Seutukuntien välillä muutti noin 440 000 korkea-asteen tutkinnon suorittanutta henkilöä vuosina 2000 - 2006. Koulutettujen muuttajien lähtö- ja tuloalueet osoittavat aukottomasti aivoviennistä hyötyvät ja menettävät alueet. Muutot pakkautuvat yhä pienemmälle maantieteelliselle alueelle. Tämä vauhdittaa ns. keskittymiskehitystä.

■ Aivoviennillä tarkoitetaan perinteisesti koulutettujen ja ammattitaitoisten henkilöiden muuttoa ulkomaille. Alue kärsii taas aivovuodosta, jos lähtömuutto on suurempaa kuin tulo-
muutto. Aivovientiä tai -vuotoa esiintyy samalla tavalla sisäisissä muutoissa alueelta toiselle Suomessa.

Koulutetuista henkilöistä sai muuttovoittoa kuusi maakuntaa 19:sta ja 25 seutukuntaa 72:sta eli vain joka kolmas maakunta tai seutukunta. Koulutettujen muutot suuntautuivat pohjoisesta, idästä, sisämaasta ja lännestä pienelle alueelle Etelä- ja Lounais-Suomeen.

Kohti kolme metropolialuetta

Maan sisäinen aivovienti kasvatti eniten Uudenmaan, Itä-Uudenmaan, Pirkanmaan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Ahvenanmaan maakuntien osaamis- ja tuloaluetta. Joka toinen korkea-asteen koulutetun muutto suuntautui näille alueille. Yksin Helsingin seutukunta oli joka kolmannen muuton tuloalue.

Käynnissä olevan keskittymiskehityksen mitta-kaavasta antaa jonkinlaisen kuvan se, että eniten sisäisestä aivoviennistä hyötyvien maakuntien vä-

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden nettomuutto maakunnittain vuosina 2000 - 2006

Maakunta	Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden nettomuutto 2000-2006	Promillea suhteessa keskilukukuun 2000-2006
Uusimaa	4 344	3,2
Pirkanmaa	3 744	8,1
Itä-Uusimaa	2 440	26,6
Kanta-Häme	1 883	11,3
Päijät-Häme	1 142	5,8
Ahvenanmaa	212	8,0
Pohjois-Pohjanmaa	-19	0
Etelä-Karjala	-205	-1,5
Kymenlaakso	-221	-1,2
Varsinais-Suomi	-264	-0,6
Keski-Pohjanmaa	-516	-4,3
Etelä-Pohjanmaa	-806	-4,1
Keski-Suomi	-831	-3,1
Pohjanmaa	-897	-7,2
Etelä-Savo	-1 126	-6,9
Satakunta	-1 137	-4,9
Kainuu	-1 230	-14,2
Pohjois-Karjala	-1 446	-8,5
Pohjois-Savo	-1 669	-6,8
Lappi	-2 459	-13,1

Muuttovoittoa korkea-asteen tutkinnon suorittaneista saaneet seutukunnat vuosina 2000- 2006

Seutukunta	Muuttovoitto abs. luvut	Muuttovoitto keskilukukuun 1 000 as. kohti
Helsingin	3 631	2,8
Tampereen	3 141	9,9
Porvoon	2 245	30,8
Oulun	1 314	6,5
Hämeenlinnan	1 308	14,7
Lahden	1 118	6,6
Raaseporin	698	16,0
Riihimäen	647	15,1
Salon	509	8,0
Turunmaan	374	16,4
Etelä-Pirkanmaan	348	8,2
Ålands landsbygd	257	19,2
Loviisan	195	10,4
Kyrönmaan	147	8,5
Kaakkois-Pirkanmaan	136	17,3
Loimaan	119	3,2
Lounais-Pirkanmaan	115	4,1
Oulunkaaren	100	4,2
Kotkan-Haminan	93	1,0
Luoteis-Pirkanmaan	55	2,0
Lappeenranta	46	0,5
Joutsan	36	5,8
Tunturi-Lapin	27	1,9
Ålands skärgårds	27	11,6
Heinolan	24	0,8

kiluku on 44,8 prosenttia koko maan väkiluvusta ja pinta-ala vain 11 prosenttia koko maan pinta-
alasta. Alueen 18 seutukunnasta sai 15 muuttovoittoa koulutetuista. Linjan Tampere - Lappeenranta yläpuolella oli vain viisi muuttovoittoa seutukuntaa: Joutsan, Kyrönmaan, Oulun, Oulunkaaren ja Tunturi-Lapin seudut.

Korkea-asteen koulutettujen muutot suuntau-

tuvat samoille alueille kuin muun väestön. Opiskelumahdollisuudet, työpaikkakehitys ja mielikuvat tulevista mahdollisuuksista ohjaavat muuttovirtoja. Koulutettujen muuttovirtojen perusteella maasamme on kolme vahvaa ja vetovoimaista keskittymää eli Helsingin, Tampereen ja Oulun metropolialueet. Jokaisen kohdalla voidaan kiteytetysti puhua ns. metropolisoitumiskehityksestä.

Pääkaupunkiseutu ja muu Helsingin vaikutusalue olivat omalla tasollaan koulutettujen muuttokohteena. Helsingin "taikapirille" on ominaista sen jatkuva laajentuminen, vuosikymmen vuosikymmeneltä. Helsingin vaikutusalueen säde on jo noin 100 kilometriä ja ulottuu reunoiltaan lounaassa Raaseporin ja Salon seuduille, pohjoisessa Hämeenlinnan seudulle, koillisessa Lahden seudulle ja kaakossa Kotka-Haminan seuduille. 2000-luvulla vaikutusalueen laajenemista selittää mm. nopeiden tie- ja rautatieyhteyksien kehittyminen, pendelöintietäisyyksien kasvu, asumis- ja ympäristöpreferenssit ja luonnollisesti työpaikkakehitys.

Toinen aivoviennistä hyötyvä kansallinen keskittymä oli Tampereen seutu, jonka vaikutusalue käsittää koko Pirkanmaan alueen (pl. Ylä-Pirkanmaa). Tampereen kasvusäde vahvistuu pääradan suuntaisesti kohti etelää. Alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämiselle on merkittävää, että Helsingin ja Tampereen vaikutusalueet synnyttävät vähitellen yhtenäisen kehitysaluekäytävän ja käytävä levenee johdonmukaisesti reunoille.

Helsingin ja Tampereen vaikutusalueen sisälle kohdistuu jo valtaosa maan sisäisestä aivoviennistä.

Kolmas kansallinen keskittymä koulutettujen henkilöiden muuttovirtojen valossa oli Oulun seutu. Tämä vahvistaa yleistä käsitystä alueesta kansallisena työpaikka-, osaamis- ja innovaatiokeskittymänä.

Lisäksi koulutettujen tulovirroista hyötyvät

"Aivoviennin henkistä merkitystä seutujen identiteetin ja tulevaisuuskuvan näkökulmasta ei voi aliarvioida..."

yksittäiset alue- ja maakuntakeskukset lähinnä Etelä- ja Lounais-Suomessa.

Seutukunnittain tarkasteltuna korkea-asteen koulutetuista hyötyivät määrällisesti eniten Helsingin, Tampereen, Porvoon, Oulun, Hämeenlinnan ja Lahden seudut, jotka saivat muuttajien ansiosta yli tuhannen henkilön lisäyksen osaamis-pääomaansa. Merkittäviä hyötyjiä olivat lisäksi Raaseporin, Riihimäen, Salon, Turunmaan ja Etelä-Pirkanmaan seudut.

Seutukuntien keskiväkilukuun suhteutettuna suurimmat koulutettujen muuttovoitot saivat Porvoon, Ålands landbygd, Kaakkois-Pirkanmaan, Turunmaan, Riihimäen ja Hämeenlinnan seudut. Sattumaa tai ei, mutta suurin osa edellä mainituista seuduista oli sellaisia, joissa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työttömyysaste oli jo valmiiksi maan alhaisimpien joukossa, kuten Ålands landbygd 0,8 prosenttia, Kaakkois-Pirkanmaa 2,1 tai Porvoo 2,4 prosenttia

Muu Suomi menettäjän osassa

Koulutettujen osaamis-pääomaa menetti 13 maakuntaa ja 47 seutukuntaa. Aivopakoasta kärsivät kaikki Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat, rannikkomaakunnat Varsinais-Suomesta Pohjois-Pohjanmaalle ja Kymenlaaksosta Etelä-Karjalaan sekä sisämaan maakunnista Etelä-Pohjanmaa ja Keski-Suomi.

Suurista ja keskiuurista seuduista koulutettujen aivovuodosta kärsivät eniten epäkuranttiin työpaikkakehityksen vuoksi Turun, Kuopion, Joensuun, Rovaniemen ja Vaasan kaltaiset seudut.

Aivopako oli määrällisesti suurinta Turun, Kuopion, Rovaniemen, Joensuun, Vaasan, Kemi-Tornion ja Kajaanin seuduilla. Seutujen keskiväkilukuun suhteutettuna suurimmat menetykset kohdistuivat Itä-Lapin, Raahen, Rovaniemen, Kehys-Kainuun, Kaustisten ja Siikalatvan seuduille.

Aivovienti oli suhteellisesti vahingollisinta Kaiun ja Lapin maakunnille.

Turun ja Jyväskylän seudut vuotavat

Korkeasti koulutettujen muuttovirtojen yhteys taloudelliseen kehitykseen ilmeni kirkkaimmin Varsinais-Suomen kohdalla. Loimaan, Salon ja Turunmaan seudut saivat koulutetuista muuttovoittoa, mutta maakunnan kokonaisluvut olivat negatiiviset Turun seudun huomattavan suuren aivovuodon vuoksi.

Uutena piirteenä esimerkiksi 1990-lopun tilanteeseen oli se, etteivät Turun kehyskunnat toimi enää seudun sisäisten koulutettujen muuttojen puskurialueena.

Hyvä tai huono vertailukohta, näkökulmasta riippuen, on Pirkanmaa. Tampereen seudun veto-voima ja työmarkkinaimu heijastui positiivisesti koko maakunnan aivotaseeseen: viisi seutua kuu-desta sai korkea-asteen koulutetuista muuttovoittoa.

Muuttotappiota korkea-asteen suorittaneista saaneet seutukunnat vuosina 2000 - 2006

Seutukunta	Muuttovoitto abs. luvut	Muuttovoitto keskiväkiluvun 1 000 as. kohti
Turun	-1 149	-3,9
Kuopion	-1 081	-9,2
Rovaniemen	-1 040	-16,7
Joensuun	-951	-8,2
Vaasan	-882	-0,9
Kemi-Tornion	-833	-13,5
Kajaanin	-807	-13,7
Raahen	-612	-17,2
Savonlinnan	-502	-10,4
Porin	-471	-3,3
Ylä-Savon	-444	-7,3
Rauman	-423	-6,3
Kehys-Kainuun	-423	-15,2
Itä-Lapin	-402	-18,7
Pielisen-Karjalan	-380	-11,6
Saarijärven-Viitasaaren	-338	-9,5
Kouvolan	-314	-3,2
Pieksämäen	-312	-8,0
Mikkelin	-312	-4,2
Suupohjan	-278	-11,0
Kuusioikuntien	-272	-11,2
Ylivieskan	-265	-6,6
Jyväskylän	-257	-1,6
Kaustisen	-254	-14,7
Imatran	-251	-5,4
Pohjois-Satakunnan	-243	-9,6
Nivala-Haapajärven	-240	-7,8
Siikalatvan	-240	-14,5
Järviseudun	-239	-10,0
Kokkolan	-168	-3,1
Suupohjan rannikon	-162	-8,6
Varkauden	-130	-3,7
Torniolaakson	-129	-13,1
Äänekosken	-121	-5,1
Vakka-Suomen	-117	-3,6
Keski-Karjalan	-115	-5,4
Jämsän	-110	-4,0
Jakobstadsregionen	-94	-1,9
Pohjois-Lapin	-82	-4,6
Koillismaan	-76	-3,4
Forssan	-72	-2,0
Mariehamns	-72	-6,7
Ylä-Pirkanmaan	-51	-1,4
Keuruun	-41	-3,0
Koillis-Savon	-23	-1,1
Sisä-Savon	-21	-1,3
Seinäjoen	-17	-0,1

Hyvä vertailupari ovat Jyväskylän ja Oulun seudut. Pohjois-Pohjanmaa sai koulutetuista marginaalisen 19 henkilön muuttotappion Oulun seudun vetovoiman ansiosta. Oulun seutu sai koulutetuista muuttovoittoa 1 314 henkilöä.

Keski-Suomi taas ei saanut vastaavaa "veto-apua" maakunnan keskukselta Jyväskylältä, vaan koulutettujen muuttotappiot olivat koko maakunnan osalta -831 henkilöä ja Jyväskylän seudulla -257 henkilöä. Jyväskylän asema heikentyi koulutettujen muuttovirtojen suhteen erityisesti vuosina 2005 - 2006.

Poikkeustapauksia löytyy

Joutsan ja Tunturi-Lapin seudut olivat aineiston poikkeustapauksia. Laajalla Väli-, Itä- ja Pohjois-Suomen alueella edellä mainitut seudut olivat ainoita, jotka saivat koulutetuista ylipäättään edes pientä muuttovoittoa. Aivoviennin kannalta pienillä luvuilla suuntaan tai toiseen ei ole kuitenkaan mitään merkitystä.

Hallinnollisena poikkeuksena voidaan pitää Seinäjoen seutua. Vuoden 2007 alueluokituksella seutu olisi saanut noin 500 henkilöä muuttovoittoa koulutetuista, mutta vuoden 2009 alueluokituksella kasvu vaihtuu 17 henkilön muuttotappioon.

Aivopaon henkinen merkitys suuri

Alueiden välisen aivovuodon vaikutukset kumuloituvat seutujen osaamis- ja innovaatioperustaiseen kilpailukykyyn keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Maan sisäinen muuttoliike yleisesti ja aivovienti erityisesti muovaavat alue- ja yhdyskuntarakenteen keskittymistä, sillä osaamis-pääoma on jakautunut jo lähtökohtaisesti seutujen välillä alueellisesti epätasaisesti ja muuttoliike vauhdittaa epätasapainoista kehitystä.

Koulutustaso on pitkään jatkuneen valikoivan muuttoliikkeen seurauksena korkein suurten kasvukeskusten työssäkäyntialueilla. Korkea-asteen koulutettujen muuttovirrat vahvistavat olemassa olevaa kehitystä ja kohottavat entisestään vahvojen seutujen osaamis- ja innovaatiovalmiuksia. Aluevaikutuksia lisää koulutettujen muuttoliikkeen valikoivuus ja painottuminen nuoriin aikuisiin.

Aivopako koskee yhä suurempaa joukkoa alueita. Aivoviennin henkistä merkitystä seutujen identiteetin ja tulevaisuuskuvan näkökulmasta ei voi aliarvioida. Aivovienti on merkittävä haaste tulevan aluekehityksen näkökulmasta ja se tulee korostumaan entisestään siirryttäessä kohti kannustavan aluekehityksen aikakautta.

Koulutettujen keskittyminen luo edellytyksiä talouskasvun tarpeisiin ja lisää entisestään vahvojen seutujen kilpailukykyä, tehokkuutta ja saavutettavuutta. Tämä tuo mittakaavaetuja kansantaloudellisesta näkökulmasta. Vahvat kasvuseudut saavat samalla tavallaan palautusta maksamistaan alueellisista tulonsiirroista. Tasapainoisen ja eheän aluerakenteen kannalta aivovienti lisää väistämättä seutujen välistä polarisointumisehitystä.

Yhteiskuntapolitiisin päätöksin on mahdollista edistää aivokiertoa eli koulutettujen paluunmuuttoa omille kotiseuduilleen, mutta se edellyttää palaamista aluepolitiikan alkulähteille ja yhteistä poliittista tahtotilaa. ■

TIMO ARO
projektiordinaattori
Satakunnan TE-keskus

Kirjoittaja on valtiotieteen tohtori, joka on erikoistunut alue- ja väestönkehityksen kysymyksiin.